

Date: 5th September-2026

UO'T: 634.5.632.7.632.9

HANDON PISTA ZARARKUNANDALARI VA ULARGA QARSHI UYGUNLASHGAN KURASH CHORALARI

A.N.Qurbanov

TerDMA universiteti assistant

qurbanov@gmail.com

Annotatsiya O'zbekiston Respublikamizda handon pista daraxtlarida uchraydigan zararkunandalar, ularning keltiradigan zarari, bioekologik xususiyatlari va zararkunandalarga qarshi uygunlashgan kurash choralari bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Handon pista, zararkunanda, uygunlashgan, agrotexnik, biologik, kimyoviy, qarshi kurash choralari

Аннотация В статье приведены данные о вредителях распространённых на фисташковых деревьях их приносящих вреда, и биоэкологических особенностях, а также меры борьбы с ними.

Ключевые слова: Фисташка, вредитель, интегрированный, биологический, химический, меры борьбы

Abstract. Found in pistachio trees in our republic pests, their damage, ioecological features and measures and methods of pest control information is highlighted.

Key words: Pistachi, pest, biological, chemical, Measures against pests.

Pista (*Pistacia vera* L.) qurg'oqchil va issiq iqlim sharoitlariga nisbatan yaxshi moslashgan, iqtisodiy jihatdan muhim bo'lgan mevali ekinlardan biridir. Uning mevasi yuqori oziqaviy qiymatga ega bo'lib, oziq-ovqat sanoati, qandolatchilik va boshqa sohalarida keng qo'llaniladi. Pista yetishtirish samaradorligiga tuproq-iqlim sharoiti, nav xususiyatlari, agrotexnik tadbirlar va o'simliklarni zararkunanda hamda kasalliklardan himoya qilish kabi omillar bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Pista bog'larida turli guruhlariga mansub hasharotlar va boshqa bo'g'imoyoqlilar uchrashi mumkin. Ularning ayrimlari barg, novda va mevalarga zarar yetkazsa, boshqalari o'simlik shirasini so'rish orqali daraxtning fiziologik holatini zaiflashtiradi. Ayrim zararkunandalar meva va urug'ning bevosita zararlanishiga sabab bo'lib, hosilning tovarlik va biologik sifatini pasaytiradi [1-21].

Shu sababli pista bog'larida zararkunandalar tarkibini aniqlash, ularning tarqalishi va rivojlanish xususiyatlarini o'rganish hamda samarali himoya tizimini ishlab chiqish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Asosiy zararkunandalari

Pista mevaxo'ri — meva va urug' ichiga zarar yetkazib, hosil sifatini pasaytiradi. Zararlangan pistalarda teshiklar, qorayish yoki lichinka izlari ko'rinishi mumkin.

Barg bitlari (shiralar) — yosh barg va novdalardan sharbat so'radi. Barglar buralishi, sarg'ayishi va o'sishning susayishiga olib keladi.

Date: 5th September-2026

Qalqondorlar — novda va barglarda joylashib, o'simlik shirasini so'radi. Kuchli zararlanganda novdalar qurishi mumkin.

O'rgimchakkana — ayniqsa issiq va quruq sharoitda ko'payadi. Barglarda mayda sariq nuqtalar paydo bo'lib, keyinchalik barglar qurishi mumkin.

Novda va po'stloq zararkunandalari — daraxtning yog'och qismlariga zarar yetkazadi, natijada novdalar zaiflashadi va quriydi.

Pista zararkunandalarga qarshi integratsiyalashgan kurash

Pista bog'larini himoya qilishda faqat kimyoviy preparatlardan foydalanish bilan cheklanib qolmasdan, integratsiyalashgan o'simliklarni himoya qilish tamoyillaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Agrotexnik usul. Bog'ni to'g'ri tashkil etish, daraxtlarni me'yorida oziqlantirish va sug'orish, begona o'tlarni nazorat qilish hamda daraxt tojini shakllantirish zararkunandalar uchun qulay sharoitlarning kamayishiga yordam beradi.

Mexanik usul. Zararlangan novda va mevalarni yig'ish, kuchli zararlangan qismlarni kesib tashlash va bog'dan chiqarish ayrim zararkunandalar populyatsiyasini kamaytiradi.

Biologik usul. Zararkunandalarning tabiiy dushmanlari — yirtqich va parazit hasharotlarni muhofaza qilish muhimdir. Ayniqsa, keng ta'sir doirasiga ega insektitsidlarni asossiz qo'llash entomofaglar sonining kamayishiga olib kelishi mumkin.

Kimyoviy usul. Kimyoviy himoya zararkunanda soni iqtisodiy zarar chegarasidan oshgan holatlarda va boshqa usullar yetarli samara bermaganda qo'llanilishi lozim. Preparat tanlashda zararkunanda turi, uning rivojlanish bosqichi, ishlov berish muddati, preparatning ta'sir mexanizmi va mahalliy ro'yxatdan o'tganligi hisobga olinishi kerak.

Monitoringning ahamiyati

Pista bog'larida zararkunandalarga qarshi samarali kurashning muhim sharti muntazam monitoring olib borishdir. Monitoring davomida daraxtlarning barglari, yosh novdalari, gullari va mevalari tekshiriladi. Zararkunandalar soni, ularning rivojlanish bosqichi va zararlanish darajasi qayd etiladi.

Monitoring natijalariga asoslangan holda himoya tadbirlarini belgilash pestitsidlarni keraksiz qo'llashni kamaytirish, foydali organizmlarni saqlab qolish va himoya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Xulosa

Pista bog'larida zararkunandalar hosildorlik va mahsulot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi muhim biologik omillardan biridir. Zararkunandalarga qarshi samarali himoya tizimini tashkil etish uchun ularning tur tarkibi, biologiyasi, ekologiyasi va zararlash xususiyatlarini chuqur o'rganish zarur.

Pista bog'larini himoya qilishda agrotexnik, mexanik, biologik va kimyoviy usullarni uyg'unlashtirishga asoslangan integratsiyalashgan yondashuv eng maqbul strategiyalardan biridir. Ayniqsa, zararkunandalarni erta aniqlash, muntazam monitoring olib borish va kimyoviy preparatlarni faqat zarur hollarda qo'llash ekologik va iqtisodiy jihatdan muhimdir.

Date: 5th September-2026

Kelgusida O'zbekistonning turli hududlaridagi pista plantatsiyalarida zararkunandalarning tur tarkibi, mavsumiy dinamikasi, tarqalish darajasi va ularga qarshi kurashning biologik hamda iqtisodiy samaradorligini o'rganishga qaratilgan tadqiqotlarni kengaytirish maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdinazarov J., "The effect of various composts on the amount of salts in the soil" Proceedings of International Scientific Conference on Multidisciplinary Studies Hosted online from Moscow, Russia. PP.13-16. 11.03.2024.
2. S.Boltayev, O.Boynazarov, F.Imamov, J.Abdinazarov, B.Turdiyev, D.Artikova. [Tuproq unumdorligiga noan'anaviy orgona-mineral kompostlarni qo'llash samradorligi](#). Life sciences and agriculture. 2021 № 3 (7). 37-53 p.
- 3.S.M.Boltayev, N.Abdurahimov, J.Abdinazarov, B.Turdiyev. Surxondaryoning taqir tuproqlari sharoitida ingichka tolali g'o'zani parvarishlash agrotexnologiyasida qo'shimcha oziqlantirishning ahamiyati. Qishloq xo'jaligi ekinlarini yetishtirishda dozarb masalalar va uni rivojlantirish istiqbollari nomli konferensiya ma'teriallari to'plami. T-2020. 105-107-bet.
4. Jamshid, A., & Otabek, K. (2024). THE EFFECT OF COMPOSTS ON THE YIELD OF FINE-FIBER COTTON. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(27), 239-242.
5. Jamshid, A., Saydullo, B., Otabek, P., Umida, M., & Uligberdi, K. (2022). TO STUDY THE EFFECT OF ADDITIONAL NUTRIENTS IN THE CARE OF FINE-FIBER COTTON IN THE CONDITIONS OF BARREN SOILS OF SURKHANDARYA REGION. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 156-158.
6. Boltaev, S. M., Abdinazarov, J., & Yusupov, A. (2022). SURXONDARYONING TAQIRSIMON TUPROQLARI SHAROITIDA INGICHKA TOLALI G 'O 'ZANI PARVARISHLASHDA QO 'SHIMCHA OZIQALARNING TA'SIRI O 'RGANISH. *World scientific research journal*, 5(1), 50-54.
7. . Abdinazarov. (2024). THE EFFECT OF VARIOUS COMPOSTS ON THE AMOUNT OF SALTS IN THE SOIL. *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies*, 3(3), 13–16. Retrieved from <https://econferenceseries.com/index.php/scms/article/view/4075>
8. Абдиназаров, Ж., & Болтаев, С. (2023). СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИНИНГ ТАҚИРСИМОН ТУПРОҚЛАРИ ШАРОИТИДА ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШЛАШДА ҚЎШИМЧА ОЗИҚАЛАРНИНГ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ. *AGROINNOVATSIYA*, 1(1), 118-121.
9. Болтаев, С., Абдиназаров, Ж., & Ибрагимов, Х. (2023). СУРХОНДАРЁНИНГ ТАҚИР ТУПРОҚЛАРИ ШАРОИТИДА ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШЛАШДА ҚЎШИМЧА ОЗИҚАЛАРНИНГ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ. *Научный Фокус*, 1(5), 193-196.
10. Jamshid, A., & Mahliyo, A. (2024). THE EFFECT OF APPLYING VARIOUS RATES OF COMPOST ON THE AMOUNT OF HARMFUL SALTS IN

Date: 5th September-2026

MODERATELY SALINE MEADOW-TAKIR SOILS. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(35), 277-281.

11. Абдиназаров, Ж., Паянов, О., & Каримова, К. (2024). ТАҚИРСИМОН ТУПРОҚЛАРИ ШАРОИТИДА ТУРЛИ КОМПОСТЛАР, ТУПРОҚНИ УМУМФИЗИКАВИЙ ХОССАЛАРИГА ТАЪСИРИ. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(35), 320-325.

12. РЎЗИЕВА, И., АБДИНАЗАРОВ, Ж., & РЎЗИМУРОДОВ, Д. ASSESSMENT OF THE QUALITY OF IRRIGATED GRASSLAND SOILS. *UNIVERSITETI XABARLARI*, 2020,[3/1] ISSN 2181-7324.

13. Болтаев, И. Б., Аскарова, З. Ш., & Абдиназаров, Ж. А. (2015). СОДЕРЖАНИЕ ОРГАНИЧЕСКОГО УГЛЕРОДА И ВАЛОВОГО АЗОТА В ПОЧВЕ ПРИ ВНЕСЕНИИ НАВОЗА РАЗЛИЧНОЙ СТЕПЕНИ РАЗЛОЖЕНИЯ. In *Актуальные вопросы развития аграрной науки в современных экономических условиях* (pp. 146-147).

14. Boltayev, S. M., Abdurahimov, N., Abdinazarov, J., & Turdiyev, B. Surxondaryoning taqir tuproqlari sharoitida ingichka tolali g'o'zani parvarishlash agrotexnologiyasida qo'shimcha oziqlantirishning ahamiyati. *Qishloq xo'jaligi ekinlarini yetishtirishda dozarb masalalar va uni rivojlantirish istiqbollari nomli konferensiya ma'teriallari to'plami*.

15. Jamshid, A., & Otabek, X. (2024). BENTONITLI VA FOSFORITLI KOMPOSTLARNING TUPROQDAGI ZARARLI TUZLAR MIQDORIGA TA'SIRI. *Научный Фокус*, 2(20), 1-3.

16. Абдиназаров, Ж., & Курбанов, А. (2024, December). ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШЛАШДА ҚЎШИМЧА ОЗИҚАЛАРНИНГ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 3, No. 29, pp. 80-83).

17. Jamshid, A., & Otabek, K. UOT 631.67: 631.4 DISTRIBUTION AND APPLICATION OF BIOGUM IN AGRICULTURE.

18. Jamshid, A., & Mahliyo, A. (2024, December). QO 'SHIMCHA OZIQLARNING INGICHKA TOLALI G 'O 'ZANI O 'SISH VA RIVOJLANISHDA TA'SIRI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 3, No. 29, pp. 106-110).

19. Jamshid, A., & Asror, K. (2024). THE COMPOSITION OF VARIOUS COMPOSTS BASED ON BENTONITE, PHOSPHORITE, AND MANURE USED IN THE EXPERIMENT. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 4(40), 95-99.

20. Болтаев, С., Бойназаров, О., Имамов, Ф., Абдиназаров, Ж., Артикова, Д., & Турдимов, Б. (2021). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ НЕТРАДИЦИОННЫХ ОРГАНО-МИНЕРАЛЬНЫХ КОМПОСТОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ПЛОДОРОДИЯ ПОЧВЫ. *Life Sciences and Agriculture*, (3-4 (7-8)), 46-61.

21. Абдиназаров, Ж., Мурадова, Ш., & Бегалиева, Н. (2025). ТУПРОҚГА ТУРЛИ КОМПОСТ ҚЎЛЛАНИЛГАНДА ТУПРОҚНИ УМУМФИЗИК ХОССАЛАРИГА ТАЪСИРИ. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(29), 114-120.

Date: 5th September-2026

- 22.Hasanov, O.Z., & Madiyev, A.J. (2023). Pistaning kemiruvchi zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. *Models and Methods in Modern Science*, 2(13), 98–23.107. DOI: 10.5281/zenodo.10400058. **R**.ResearchGate+1
23. Maxmatmurodov, A.O‘., & Madiyev, A.J. (2024). Intensiv pista bog‘larida tarqalgan so‘ruvchi zararkunandalar va ularga qarshi kurash choralari. *O‘zbekiston agrar fani xabarnomasi*, №5 (17/2), 233 va keyingi betlar. **R**ResearchGate+1
- 24.Maxmatmurodov, A.O‘., Madiyev, A.J., & Xudoyqulov, S.A. (2026). Intensiv pista bog‘larida gall hosil qiluvchi shiralarga qarshi *Chrysoperla carnea* entomofagini qo‘llash samaradorligi. *Agro kimyo himoya va o‘simliklar karantini*, №6 [121]. DOI: 10.63241/agro-1778. **A**.Агрохимзащита и карантин растений+1